

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

februari 1 • 2020

Skara biskopsstift var först och störst.
De största guldmynten från 1500- och 1600-talen.
Ny museichef för Kungl. Myntkabinettet.
Svensk Numismatisk Tidskrift – register 2019.

Söker du rariteter? Besök oss!

Dukat 1774 med Fehrmans porträtt
UNIK I PRIVAT ÄGO

Roberto Delzanno

Numismatiker - Författare - 0708-865008
roberto@delzanno.se - www.delzanno.se

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ges ut av

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

KANSLI OCH REDAKTION

Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm
Tel. 08 - 667 55 98
Måndagar
kl. 10 - 12 och 13 - 16
info@numismatik.se

Plusgiro 150007 - 3
Bankgiro 219 - 0502
Svenska Handelsbanken

CHEFREDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE

Monica Golabiewski Lannby
monica@numismatik.se

PRENUMERATION

200 SEK / år (8 nr)
Medlemmar erhåller tidningen
automatiskt
Kom ihåg att
meddela adressändring!

SNT trycks med bidrag från
Gunnar Ekströms stiftelse för
numismatisk forskning samt
Sven Svenssons stiftelse för
numismatik.

Redaktionen ansvarar inte för ej
beställt material. Texter och bilder i
SNT lagras elektroniskt och publiceras
som pdf på föreningens hemsida.
Den som sänder material till SNT
medger detta.

Register över alla artiklar och
notiser i SNT 1977 - 2019 finns i
sökbart pdf-format på hemsidan.

TRYCK

Pipeline Nordic AB

ISSN 0283-071X

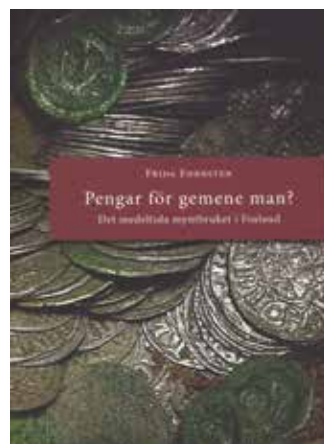
VÅREN 2020

Föreningens aktiviteter

Våra medlemmar är varmt välkomna till SNF:s föreningskvällar. De är med få undantag förlagda till sista onsdagen i månaden, vår och höst. Vi ses i samband med föredrag, alltid med ämnet numismatik. Föreningen bjuder på enklare förtäring.

VIKTIGA NUMISMATISKA HÄNDELSE

Frida Ehrnstens numismatiska avhandling berör också Sverige: *Pengar för gemene man? Det medeltida myntbruket i Finland*. Frida disputerade i november förra året. Andra numismatiska viktiga händelser är nya chefen för Kungl. Myntkabinetet, Cecilia von Heijne, som tillsattes som ordinarie från 1 januari i år. I skrivande stund väntar vi också på den officiella utnämningen av ny professor i numismatik och penninghistoria vid Stockholms universitet. Mer om detta i kommande nummer.

FEBRUARI

26 Föreningskväll - onsdag

Plats Banérgatan 17

18.00 FÖREDRAG. Roger Svensson: *Akuta myntförsämringar - vinstkällor och konsekvenser*. Myntherrarna har speciellt under finansiellt ansträngda tider använt myntförsämringar som extra inkomstkälla. Här presenteras olika vinstkällor som mynttherren har från en sådan strategi samt vilka villkor som måste uppfyllas. Även konsekvenser samt vinnare och förlorare diskuteras utifrån historiska exempel.

MARS

19 Föreningskväll - torsdag

Plats Banérgatan 17

18.00 FÖREDRAG. Bosse Gunnarsson: *York, Lund och myntmästaren Asketill*. Föredraget presenterar nya forskningsrön som belyser de vikingatida förbindelserna mellan York och Lund kring år 1000.

Med detta SNT-nummer följer ett inbetalningskort.
Använd det gärna när ni betalar medlemsavgiften för 2020.
Endast 200 kronor för vuxna medlemmar.
100 kronor för juniorer.

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Adress: Banérgatan 17 n b, Stockholm. T-bana Karlslan; buss 4, 44, 76
Kansliet är öppet: måndagar kl. 10 - 12 & 13 - 16
Kansliet är stängt: midsommar - 1 september; jul- och nyårshelgerna
Hemsida: www.numismatik.se
SNT finns på Facebook

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

presenteras även på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida
www.numismatik.se

Den tryckta tidskriften kommer ut första veckan i februari – maj, september – december.
På hemsidan kan man sedan ta del av SNT i lågupplöst pdf-format.

ANNONSPRISER

1/12 sida
47 × 50
mm
250 SEK

1/8 sida
72 × 50
mm
350 SEK

1/6 sida
47 × 105
mm
400 SEK

1/4 sida
72 × 105
mm
600 SEK

1/2 sida
151 × 105
mm
1 200 SEK

1/1 helsida
151 × 214 mm
2 000 SEK

mittuppslag
5 000 SEK

2:a & 3:e
omslagssidan
2 500 SEK

4:e omslagssidan
5 000 SEK

SNT behåller samma låga annonspriser även 2020

Annonsen på årsbasis får dessutom 20% rabatt

Annonsstopp senast den 1:a i månaden före utgivning

Radannonser: SNF-medlemmar erbjuds gratis annons med tre rader
att köpa, sälja eller byta samlarobjekt – kontakta info@numismatik.se

Annonsen som inte är förenlig med SNF:s och AINP:s etik avböjs

Innehåll SNT 1 • 2020

ARTIKLAR OCH NOTISER

	SID.
De största guldmynten från 1500- och 1600-talen	5–10
Svensk Numismatisk Tidskrift – Register 2019	14–16
Möte med Numismatiska Föreningen i Finland	17
Samlarprofilen Björn Tarras-Wahlberg	18
Skara biskopsstift var först och störst	21
Kungl. Myntkabinettet har fått ny museichef	23
Svenska Fornminnesföreningen 150 år	23

FASTA RUBRIKER

PRESSKLIPP 1867. Dyrbart fynd och en sann sägen	10
PERSONALIA. Ove Karlsson 1958–2019	11–13
NYTT OM MYNT. Myntutgivning 2019	13
LOKALA NUMISMATISKA FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF.	13
AUKTIONER & MÄSSOR	16
NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER – BOKTIPS.	19
SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING.	26

OMSLAG

Under 2019 utkom i Sverige flera nya böcker i vårt ämne: Monica Golabiewski Lannby: *Kung Knut Eriksson och penningarna*. Rolf Sandström: *Hellas och de första mynten*. Christian Hamrin: *Mynten i Sverige. Bernadotte-dynastin 1818–2018 med värderingspriser*. Robert Delzanno: *Sveriges guldmynt 1512–2020. Värderingspriser – Inventering – Auktionsnoteringar*. Bengt Holmén: *Gunnar Holsts Stiftelse för Numismatik 1991–2015*. Numismatiska klubben i Uppsala 1969–2019. *Samlad glädje 2019*.

FOTO: MGL.

De största guldmynten från 1500- och 1600-talen

Av Bengt Hemmingsson

Den 10 januari 2018 såldes ett av den polsk-svenska numismatikens mest spektakulära objekt på auktion, nämligen ett exemplar av Sigismunds magnifika 100-dukats 1621. *Fig. 4*. Knappheten på ädelmetaller, som kännetecknat 1400-talets ekonomiska liv, förbyttes i ett överflöd när nya gruvor togs i bruk i såväl Europa som i Amerika under det följande århundrandet. Detta möjliggjorde en prägling av betydligt större nominaler än tidigare i både guld och silver. Här ges en genomgång av de största av dessa i guld, som framförallt präglades under 1600-talet.

Spanien

*Johanna I och Karl I
av Kastilien och Aragonien:
100 dukater 1528, Zaragoza*

Vid sekelskiftet 1500 slogs de tyngsta europeiska guldmynten i Spanien. Ferdinand av Aragonien och Isabella av Kastilien utfärdade år 1497 en myntordning för ett guldmynt benämnt *"excelente de la granada o ducado"*, vilket skulle väga 3,52 gram och ha en finhet av 989,6/1000. De skulle slås i valörer ända upp till 50 excelentes, som således skulle väga 176 gram. Av denna nominal är endast tre exemplar kända i dag – alla utan årtal och stampidentiska – varav ett i privat ägo.¹

Johanna I, *Juana la Loca* ("den vansinniga"), var från 1506 endast titulärdrottning av Kastilien och från 1516 fram till sin död 1555 även titulärdrottning av Aragonien. Karl var hennes son, som föddes år 1500 och utropades till kung av Kastilien och Aragonien 1516. Han blev dessutom

1. Spanien, Johanna I och Karl I,
100 dukater 1528. Åtsida.
Vikt 349,32 g, Ø 84 mm.

FOTO: BIBLIOTHÈQUE NATIONALE, PARIS.

tysk-romersk kejsare under namnet Karl V efter Maximilian I:s död 1519.

Johanna och Karl lät år 1520 slå såväl 20- som 50-dukater i Zaragoza,² men år 1528 följdes dessa också av ett mynt om hela 100 dukater. Det enda bevarade exemplaret har en diameter av 84 mm och väger 349,32 gram. Det visar på åtsidan drottningens och hennes sons motvända porträtt och på frånsidan Aragoniens krönta vapensköld. Initialerna på frånsidan, L – S vid skölden, står för assayern

Luis Sánchez de Calatayud. År 1772 ägdes myntet av greven av Bearn,³ men det förvaras i dag i *Bibliothèque Nationale de France* i Paris (inv. Espagne 33/44). *Fig. 1*.

100 escudos ("centenes") 1609–1682

Det kungliga myntverket i Segovia grundades år 1583 av Filip II (1556–1598). Det uppfördes utanför stadsmurarna vid floden Erasma, där fjorton stora vattenhjul drev myntets valsverk. Byggnaden ritades av den berömda arkitekten Juan de Herrera och tyska och österrikiska sakkunniga anlände till Segovia för att bygga anläggningen och undervisa personalen i dess drift. Projektet var ett av de mest sofistikerade för sin tid och blev en stor framgång. Där producerades mynt av en mycket hög kvalitet och de spanska kungarna besökte ofta verket tillsammans med prominenta gäster, i vars närvaro världens då största guld- och silvermynt producerades i valsverken medan de såg på. Det rörde sig om *centenes* (100 escudos) i guld och *cinquentines* (50 reales) i silver, båda med en diameter av 76 mm.⁶

2. Spanien, Filip IV, 100 escudo 1633. Vikt ca 338 g, Ø 7,55 cm.

FOTO: DE OBÓN TOLOSA, GEMMA (PHOTO) - MUSEO ARQUEOLÓGICO NACIONAL, CC BY-SA 4.0,
[HTTPS://COMMONS.WIKIMEDIA.ORG/W/INDEX.PHP?CURID=46161647](https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=46161647)

3. Indien, Djanghir, 1000 mohur, 1048 AH (1613/14 AD), Agra.
Vikt ca 12 kg, Ø 20,3 cm.

FOTO: HABSBURG FELDMAN.

Karl V införde år 1537 *escudon* som myntenhet. Guldet skulle hålla 22 karat (11/12 finhet) och 68 escudos skulle utmyntas på en kastilisk mark. En escudo skulle således väga 3,38 gram. Finvikten – 3,27 gram – var något lägre än dukatens 3,41 gram.

Filip III (1598–1621) skall ha varit den förste att beställa centenes eller 100-escudos från myntverket i Segovia, vilka tillsammans med cincuentines i silver gavs till prinsar och adelsmän vid hovet. Den äldsta bevarade 100-escudon bär året 1609.⁷ Detta unika mynt såldes den 21/10 2009 på Aureo & Calicos auktion i Madrid (nr 74). Det väger 339,35 gram och utbjöds med en estimation om inte mindre än 2 miljoner euro. Auktionen ägde dock rum mitt under finanskrisen och trots ett stort antal åhörare i salen så föll klubban efter det första och enda budet, 800 000 euro, som med 18% provision slutade på en räkning om 944 000 euro, vilket trots allt är det högsta priset som ett spanskt mynt betingat på en auktion.

Skriftliga källor vittnar om ytterligare beställningar av 100-escudos under de följande åren. När man till exempel under år 1612 firade förmälingen mellan *infanta* Ana Mauricia och den franske kungen Ludvig XIII, medförde den spanske ambassadören bland övriga gåvor till det franska hovet även ett förråd av centenes och cincuentines.

År 1623 besökte Englands tronföljare Karl, prinsen av Wales, myntver-

ket i Segovia tillsammans med gästlingen George Villiers, sedermera hertig av Buckingham, varvid frikostiga gåvor i form av centenes och cincuentines som präglats vid besöket delades ut till prinsen och hans följe.⁸

Alla årgångar av 100-escudon som präglats har dock inte bevarats. I dag finns exemplar med årtalen 1609, 1614, 1617, 1618, 1623, 1631, 1633, 1638, 1659 och 1682, de flesta unika och i offentliga samlingar.⁹ I privat ägo synes endast årgångarna 1609 och 1633 vara representerade. Den sistnämnda, präglad för Filip IV (1621–1665), är känd i fyra exemplar, varav ett såldes på den nyss nämnda auktionen hos Aureo & Calico för 500 000 euro plus provision. Fig. 2.

Indien

Mogulkejsaren Djanghir: *1000 mohurs*

Medan 100 dukater var den högsta valören bland de guldmynt som slogs i Europa, så var de indiska mogulkejsarnas mynt betydligt större. I november 1987 blev uppståndelsen stor i numismatiska och kulturhistoriska kretsar i Indien när den schweiziska firman Habsburg Feldman sände ut en auktionskatalog med endast två objekt. Det ena var mogulkejsaren Djanghirs (1605–1627) enorma 1000-*mohur* i guld, som man inte trodde fanns i behåll längre. Exemplet väger inte mindre än 11 935,8 gram, nästan 12 kg, och har en diameter av 20,3 cm. Myntets inskrip-

tion är på persiska med kejsarens namn och titel i mitten.⁴ Fig. 3.

I Indien skall Alauddin Khaldji, sultan av Delhi 1296–1316, varit den förste som slog stora guldmynt; de största skall enligt samtida uppgifter ha vägt 100 *tolas* (1 tola = 10,6 gram). Inga sådana har dock bevarats till våra dagar.

Djanghir lät enligt samtida källor prägla guldmynt i valörerna 100, 200, 500 och 1000 mohurs. Ytterst få av de största skall ha präglats; källorna nämner bara tre tillfällen när de delats ut, bland dem ett exemplar till ett persiskt sändebud. Ett annat gavs av stormogulen Aurangzeb (född 1618 och regent 1658–1707) åt fadern till grundaren dynastin Asaf Jah.

Myntet ärvdes sedan i åtta generationer tills det kom i den dåvarande ägarens, Mukkaram Jah, besittning. Det indiska konsulatet i Bern försökte stoppa försäljningen av det, men Mukkaram Jahs advokater hävdade att myntet förts ut från Indien av hans mor före år 1947, och omfattades således inte av de indiska lagarna om utförselbud av omistliga kulturföremål. Enligt uppgift skall det högsta budet som inkom vid den privata auktionen i Genève ha varit 10 miljoner dollar, hälften av vad som förväntats innan försäljningen. Det är oklart var myntet finns förvarat nu.⁵

Polen

Sigismund III: 100 dukater 1621

År 1621 ägde slaget vid Chocim (Khotyn) rum, varvid de polsk-litauiska styrkorna motstod den turkiske sultanen Osman II:s armé, som tvingades lämna slagfältet. Sigismund proklamerade en stor seger och lät slå en serie stora guldmynt till minne av den. De kända exemplaren är präglade med samma stamper till olika vikter från 40 upp till 100 dukater. Stamparna graverades av Samuel Ammon, född i Schaffhausen i Schweiz år 1590, men verksam i Danzig som mynt-, medalj- och sigillgravör från 1613 fram till sin död 1622. Präglingen verkställdes i Bydgoszcz (tidigare Bromberg) av myntförpaktaren Jacob Jacobson van Emden. Bådas initialer

– II och SA – återfinner vi på framsidan mellan skölden och det Gyllene Skinnets ordenskedja.

Sigismund föddes i Sverige år 1566 i Johan III:s äktenskap med den polska prinsessan Katarina Jagellonica. När den polske kungen Stefan Batory avled i december 1586 blev således Sigismund en av kandidaterna till landets tron. Den 18 september 1587 valdes han till kung av Polen-Litauen och kröntes i slutet av december samma år.

Vid Johan III:s död 1592 blev Sigismund också kung av Sverige, men kröningen fick anstå till den 19 februari 1594, då den ägde rum i Uppsala. Efter diverse politiska turer och krigiska förvecklingar blev Sigismund avsatt från den svenska tronen år 1599, men han avsåde sig aldrig sina anspråk på den. Detta återspeglas i de polska myntens titulatur och heraldik, där såväl den svenska kungatiteln som det svenska riksvapnet återfinnes, i detta fall i form av en hjärtsköld ovanpå de polska örnnarna och de litauiska ryttarna.

1621 års stora guldmynt var knappast avsedda att cirkulera i

5. Ungern. Miklós Esterházy. Oljemålning daterad 1645.

FOTO: UNGERSKA NATIONALMUSEET, BUDAPEST.

4. Polen, Sigismund III. 100 dukater 1621. Vikt 349,49 g, Ø 93 mm.

FOTO: CLASSICAL NUMISMATIC GROUP, INC.

den dagliga handeln. Sigismunds myntserie är rik på praktfulla guldpräglingar, vanligtvis i vikter om 5 eller 10 dukater, men ibland även tyngre. De går under benämningen ”donativer”, vilket syftar på deras användning vid hovet som gåvor och hedersbelöningar. Till exempel skall Sigismund ha skickat ett exemplar av 100-dukaten 1621 till påven i Rom tillsammans med budskapet om segern över turkarna. Ett av de bevarade exemplaren – det i Dresden – har också funnits i de kurfurstliga samlingarna sedan 1600-talet och antagligen utgjort en gåva från den polske kungen. Fig. 4.

I Tritons katalog XXI över auktionen den 10 januari 2018 förtecknas de av auktionsfirman kända exemplaren till 100 dukaters vikt. Det hävdas att de uppgår till sex, varav fem i privat ägo, vilket är felaktigt. Dariusz F. Jasek har nyligen inventerat beståndet av kända exemplar och kommer fram till att det rör sig om 14 stycken, varav 7 i offentliga samlingar.¹⁰ En närmare granskning av fotografierna av de privatägda exemplaren som Jasek redovisar ger dock vid handen att ett som såldes av Gerhard Hirsch i München år 1967 (nr 11), är identiskt med det som utbjöds av Stack's 2008 och återigen av Triton 2018 (nr 12). Detta reducerar antalet kända exemplar till 13, varav 6 i privat ägo.

Av de i offentlig ägo finns inte mindre än tre i Nationalmuseet i Budapest; de kommer ursprungligen

från furstefamiljen Esterházy's samlingar.¹¹ Möjligen har de tillhört grundaren av huset Esterházy, Nikolaus (ung. Miklós, 1583–1645), vilken växte upp som protestant men konverterade till katolicismen. Han stred också mot turkarna och kan ha fått ett eller flera av mynten som gåva av Sigismund.

Tysk-romerska riket Ferdinand III:

100 dukater 1629, Prag

År 1629 lät Ferdinand III prägla en serie guld- och silvermynt i olika vikter. Stamparna graverades – och är signerade DS – av Donat Stark, också är den förmodade myntorten. I guld förekommer mynten till vikterna 100, 50, 40 och 20 dukater. Valören har stämplat in efter präglingen i den tomma kartuschen längst ner på åtsidan. Fig. 6.

Silverexemplaren, vilka slagits i oregelbundna vikter, saknar genomgående valörsiffra. Åtsidan visar Ferdinands bröstbild åt höger, iförd spansk hovdräkt med en stor spetskrage. På framsidan återfinns vi det böhmiska lejonet i sköld, omgiven av det Gyllene Skinnets ordenskedja.¹²

Det har förmodats att dessa mynt slagits för att delas ut i samband med Ferdinands kröning till kung av Böhmen; den ägde dock rum redan 1627, medan stamparna är daterade 1629. Ändamålet med myntens prägling är således fortfarande osäkert.

6. Tysk-romerska riket, Ferdinand III. 100 dukater 1629. Vikt 349,5 g, Ø 75 mm.

FOTO: NATIONAL MUSEUM OF AMERICAN HISTORY, WASHINGTON.

Följande åtta exemplar är kända av 100-dukaten:

1-3) Budapest, Nationalmuseet, ex furstefamiljen Esterházy. I ett inventarium från år 1696 över familjens samlingar förtecknas inte mindre än fem exemplar av detta mynt. När de inventerades igen år 1858 hade dock antalet sjunkit till tre; två exemplar hade med andra ord avytrats i mellantiden; troligen är de identiska med några av de följande fem.¹³ Fig. 5.

4-5) Prag, Nationalmuseet.

6) Österreichische Nationalbank, Geldmuseum.

7) Ex Horsky nr 1965, auktion A. Hess Nachfolger, Frankfurt am Main 1910.¹⁴ Exemplaret har därefter sålts flera gånger i USA.

8) Washington, Smithsonian Institution, ex Josiah K. Lilly; ingick i 1968 års donation.

Transsylvanien

Michael Apafi: 100 dukater 1677

Michael Apafi, furste av Transsylvanien (1664–1686), hör till den lilla skara myntherrar som lät prägla de största guldmynten i Europa under 1600-talet. Två unika ”mynt”

till 100 dukaters vikt finns bevarade med årtalen 1674 och 1675 (präglad 1676), vilka slagits på ett mycket speciellt sätt. Plantsen har präglats med en stamp till 10-dukaten i mitten, medan man dessutom har använt stamper till 1-dukaten, vars myntbild har anbringats flera gånger i en cirkel runt mittenmotivet. En liknande prägling existerar också med årtalet 1683. Präglingen från 1674 gavs av Michael Apafi till greve Andrassy, en av hans militära ledare. Det finns nu i Nationalmuseet i Budapest efter att ha passerat genom ett antal privata

7. Transsylvanien. Michael I Apafi (1661–1690), 100 dukater 1677. Vikt 346,74 g, Ø 85 mm.

FOTO: MÜNZKABINETT DES KUNSTHISTORISCHEN MUSEUMS.

8. Sverige. Johan III (1568–1592). 20 dukater/2 portugalöser utan år. Vikt 70 g, Ø 52 mm.

FOTO: KUNGL. MYNTKABINETTET.

samlingar under årens lopp. 1675/76 års prägling tillhör de numismatiska samlingarna i det statliga historiska museet i Bukarest.¹⁵

Den enda ”riktiga” 100-dukaten från Michael Apafis regering bär således årtal 1677. Åtsidan visar furstens höftbild åt höger inom en lagerkrans och framsidan Transsylvaniens krönte vapensköld, likaledes inom en lagerkrans. Av samtliga stora guldmynt är detta det minst artistiskt utförda, men i gengäld det sällsyntaste. Med dessa stamper slogs nämligen bara två mynt, ett till 100 och ett till 50 dukaters vikt.¹⁶

1) 100 dukater: Wien, vikt 346,74 gram. Gåva från Michael Apafi till kejsaren Leopold I, inv.nr 68 bβ. Fig. 7.

2) 50 dukater: Budapest; gåva till greve Andrassy, därefter länge i furstarna av Montenuovos samlingar, numera i ungerska Nationalmuseet.

De största svenska guldmynten

Avslutningsvis skall vi även behandla ämnet ur ett svenskt perspektiv. Några riktigt stora guldmynt har inte bevarats från 1500- och 1600-talen. Det tyngsta bevarade rikssvenska myntet väger endast 20 dukater, men det hindrar inte att ännu större valörer präglats. De allra flesta stora guldmynt och guldmedaljer som delades ut av monarkerna var ju förtäckta penninggåvor, som mottagarna ofta omedelbart omsatte i mer lätthanterliga kontanter. Det är med andra ord

sällan som de stora guldpräglarna sparats till eftervärlden.

Bland de bevarade mynten med svensk anknytning – förutom Sigismunds stora guldmynt – intar Gustav II Adolfs likfärdsmynt från 1633 en särställning i vikhänseende. De slogs i Wolgast inför det kungliga likets överskeppande till Sverige i juli 1633; myntmästare var den i övrigt okände Heinrich Martens, medan stamparna graverades av Jürgen Hornborstel från Stralsund. Med dessa slogs mynt i både guld och silver på beställning av den svenska regeringen och troligen även på bekostnad av änkedrottning Maria Eleonora.¹⁷

Med det största paret stamper slogs guldmynt som bevarats i valörerna 60 och 20 dukater.¹⁸ Av det förstnämnda finns endast ett exemplar, medan 20-dukaten är känd i tre. Ett av dessa såldes år 2012 hos firma Künker i Osnabrück på den tredje delauktionen över Julius Haganders samling (nr 7541); det andra finns i Kungl. Myntkabinettet, dit det kommit med Riksbankens samling.¹⁹ Det tredje exemplaret finns i British Museum (inv.nr 1919, 1118).

Bland de rikssvenska mynten är, som nämnts, 20 dukater den högsta bevarade nominalen i guld. Det rör sig om Johan III:s dubbla portugalös utan årtal, troligen slagen vid mitten av 1580-talet.²⁰ I de bevarade räkenskaperna från tiden saknas uppgifter om annat än enkla portugalöser

(10-dukater), men eftersom guldmyntningen ofta utfördes på kungens privata beställning så kan även tyngre mynt än 20-dukaten teoretiskt sett ha präglats. Den unika dubbla portugalösern finns i dag i Kungl. Myntkabinettets samlingar men ingick i De Geer/von Platens donation dit år 1889.²¹ Fig. 8.

Exemplaret ägdes innan det hamnade i familjen De Geers samling av Fredrik Gyllenborg (1698–1759) samt av en köpman Ström i Göteborg, troligen Hans Olofsson Ström. Det såldes på auktion efter honom år 1762, då det inropades av Charles De Geer (1720–1778).²²

Det imponerande myntet är i dag en av Kungl. Myntkabinettets verkliga klenoder.

Noter

- ¹ F. Cabrillo Rodríguez: Los cincuenta excelentes de la Granada. *Gaceta Numismática* 23, 1996, s. 11–26.
- ² Den unika 50-dukaten 1520 väger 174,75 g. *Catalogo de la colección numismática Emilio Carles-Tolrà*. Barcelona 1936.
- ³ J. Cayón Herrero & A. Cayón Herrero: *Las monedas Hispano-Cristianas. I: Monedas y medallas españolas de la Real Academia de la Historia*, Madrid 2007, s. 83.
- ⁴ A. I. & I. S. Friedberg: *Gold Coins of the World*, 9th edition. Williston 2017, nr 777.

Dyrbart fynd och en sann sägen

Danska tidningar berättar:

När nyligen i sydligaste delen af Jutland en äng, som tillhör en hr Ravn, skulle plöjas upp, stötte drängen i plogfäran på åtskilliga silfvermynt och andra saker af silfver, som lågo i en mycket sönderfallen strumpa.

Sedan hr Ravn hade tvättat dessa saker, befunnos de vara 28 mynt, till omfånget något större än den danska silfverriksdalern, men tunnare; de voro alla präglade med de tyska kejsarnes bilder och buro årtal från 1606 till 1652. Utom dessa, voro der 4 mindre mynt, deribland ett med Christian IV:s bild.

De öfriga sakerna voro ett bälte, som bestod af idel silfverlänkar och var så stort, att det kunde räcka kring lifvet på en fullvuxen människa, men det hade tyvärr gått sönder under plogjernet; vidare 16 silfverknappar, 9 spännan och 2 utsirade och förgyllda silfverknappar.

De funna sakerna vägde omkring 84 lod 14-lödigt silfver och skulle af hr Ravn insändas till Oldnordiske museum.

På detta ställe har länge gått en sägen, att en skatt låg begravnen i ängen. Säggen förmälde, att i fornda dagar hade gårdens egare på sin dödssäng velat uppenbara, hvar skatten låg, men han hade endast kunnat säga: "Tre steg från den stora hvita törnbusken!" Den hvita törnbusken har sedan lång tid tillbaka varit borta, och man har icke fästat större afseende vid denna sägen, än vid många andra dylika, fastän fyndet nu tyckes innebära en bekräftelse på densamma.

Att döma af årtalen på mynten kan det antagas, att dessa saker blifvit gömda under kriget med Sverge, när Carl X Gustafs krigshär öfversvämmade Jutland.

Notis ur
Wedbergs klippsamling 1867

⁵ Rare Mughal coin put up for auction in Switzerland, Indian Government tries to get it back. *India Today*, December 15, 1987; Najm-Ul-Hasan: Making Big Money. *Hindustan Times*, May 1, 1998.

⁶ www.segoviamint.org

⁷ X. Calico: *Numismática Española*. Barcelona 2008, nr 1.

⁸ G. Murray: A Royal Visitor: The Prince of Wales and the Segovia Mint. *Fleur-de-Coin Review*, British Royal Mint, issue 17, April 2000, s. 4–7.

⁹ A. M. Balaguer: Breve historia de una moneda mítica: el centen. *Chronica Numismática* 133, 2002.

¹⁰ D. F. Jasek: *The Poland 1621 gold 100 ducats. The most spectacular gold coin in Polish numismatics*. Knight Press 2018, s. 27.

¹¹ C. Daburon & W. Szaivert: Numismatisches aus der Schatzkammer der Fürsten Esterházy. *Burgenländische Heimatblätter* 2013/1, s. 3.

¹² L. Herinek: *Österreichische Münzprägungen: Ferdinand II. und Ferdinand III. als Erzherzog und Kaiser von 1592–1657*. Wien 1984, nr 81. E. Polivka, Tajemství jediného ceského studokátu Ferdinanda III. z roku 1629. *Numismatické Listy* LVI, 2001:2, s. 36–49.

¹³ Daburon & Szaivert 2013 s. 2.

¹⁴ *Sammlung Horsky. Münzen und Medaillen der Oesterreichisch-Ungarischen Monarchie*, I. Teil. A. Hess Nachfolger, Frankfurt am Main, auktion 2/11 1910f.

¹⁵ E. Oberlander: The 100 Ducats Coin issued by Michael Apafi. www.capodopere2019.ro. I artikeln anges felaktigt att ett exemplar av Michael Apafis 100-dukats 1677 skall finnas i Smithsonian Institution i Washington; författaren förväxlar den med 100-dukaten 1629 från Prag, som mycket riktigt finns där, se ovan.

¹⁶ L. Herinek: *Österreichische Münzprägungen von 1657–1740*. Wien 1972, nr 627, 629.

¹⁷ L. O. Lagerqvist: Gustav II Adolfs likfärdsmynt från Wolgast. *SNT* 1981:1–2, s. 4–8, 28–34.

¹⁸ B. Ahlström, Y. Almer & K. Jonsson: *Sveriges besittningsmynt*, Stockholm 1980, s. 126 nr 1–2.

¹⁹ B. E. Hildebrand: *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar, praktmynt och belöningsmedaljer*. I, Stockholm 1874, s. 190f nr 186.

²⁰ A. Levin: Beskrifning af Johan III:s mynt, *Numismatiska Meddelanden* XI. Stockholm 1887, nr 1.

²¹ I. Wiséhn: Den s.k. von Platenska samlingen i Kungl. Myntkabinetet. *SNT* 2007:8, s. 176–177.

²² Se Daniel Neschers anteckningar i ett interfolierat exemplar av C. R. Berchs myntbeskrivning i Kungl. Biblioteket, signum D 209:1–3. Hans Olofsson Ström (1683–1761) var gift med en syster till Niclas Sahlgren, initiativtagare till och direktör i Ostindiska Kompaniet. Nils Hansson Ström (1714–1783), son till Hans, var även han direktör i Kompaniet och myntsamlare. Samlingen, ”i ett rött skåp”, köptes efter hans död av Johan Frans Podolijn.

Köpes. Nobelmedaljer – brons, silver, förgyllda, 66 mm. Även annat som rör Nobel. Ulf Danielson 0705-392474, ulfdanielsonab@telia.com

Medlemsavgift år 2020 i SNF

Med detta nummer av *SNT* följer ett inbetalningskort för medlemsavgiften 2020. Eftersom *SNF* ibland får in betalningar utan angiven avsändare ber vi er vara uppmärksamma på detta och ange namn och adress på inbetalningskortet.

Om inbetalningskortet inte ligger med i denna försändelse kan man ändå sätta in avgiften på Plusgiro 15 00 07–3 eller Bankgiro 219–0502.

Medlemskap i *SNF* kostar endast 200 SEK per år och då ingår *Svensk Numismatisk Tidskrift* med åtta nummer.

För medlemmar bosatta utanför Sverige är priset högre på grund av portoavgiften, 375 SEK.

SNF:s kansli

Ove Karlsson 1958–2019

EN AV DE absolut största samlarna av svenska mynt från Gustav I till dags dato avled efter en längre tids sjukdom i oktober 2019. Ove Karlsson föddes i Gävle år 1958. I Gävle genomgick han också grundskolan och bosatte sig. Han var sedan staden trogen i hela sitt liv. Under många år bodde han i egen villa på Södra Kungsvägen. Periodvis med sambo men alltid med en hund som sällskap. Ove tyckte mycket om att röra sig i skog och mark och tog ofta långa promenader eller cykelrundor i omgivningarna. Inte sällan med stopp för bär- eller svamplockning. I samband med att han sålde villan år 2008 och flyttade till lägenhet i den natursköna stadsdelen Stigslund gjorde han sig av med hunden Asta.

Ove var sedan sex år särbo med Oj som bor i Uppsala. De besökte tillsammans hennes hemland Thailand vid tre tillfällen. Just hemkommen från den sista resan i december år 2016 upptäcktes att han hade drabbats av cancer, vilken sjukdom så tragiskt och alldeles för tidigt också ändade hans liv.

I juni 1974, direkt efter grundskolan, tog Ove anställning som lärling på en bilverkstad i staden. Han utbildade sig på traditionellt sätt till bilmekaniker och var erkänt skicklig i yrket. Så småningom fick han erbjudande om att ta över bilverkstaden. I januari 1993 blev han således egen företagare med firman Oves Biltjänst. Enligt en sajt för företagsupplysning var firmans verksamhet på byråkratsvenska; ”allmän service och reparation av motorfordon utom motorcyklar”. Sin vana trogen höll han sig vid sin lyft och kvarstod som verkstadsägare ända tills han på grund av sjukdomen fysiskt inte orkade utföra det många gånger slitsamma arbetet. Det var naturligtvis med tungt sinne Ove till sist tvingades inse att han var tvungen att lägga skruvdragaren på

Ove Karlsson utanför sin bilverkstad i Gävle i början av maj 2016.

FOTO: JAN-OLOF BJÖRK.

hyllan. I våras övergav han det yrke som försörjt honom ända sedan skoltiden på 1970-talet.

Men det var också det yrket som så småningom, genom den egna firman, gjorde det möjligt för honom att börja samla mynt på en högre nivå. Men för att spegla personen Ove Karlsson måste vi uppehålla oss lite längre vid det bilanknutna innan hans samlargärning belyses. Ove var genuint intresserad av det mesta på fyra hjul. Detta innebar att han genom åren kom att äga ett antal så kallade amerikanare eller US-bilar. Bland dem märks en Plymouth Barracuda av årsmodell 1966 och en Ford Ltd cabriolet -71. Den senare köptes år 1983 och såldes först efter 25 år tillsammans med villan 2008. Han fick dock ett återfall efter endast några år och förvärvade två verkliga entusiastbilar. Undertecknad var inblandad då han försökte komma över den första – klassikern Excalibur Roadster, en mellanblå skönhet av 1968 års modell. Försommaren 2012 avtalade vi att han skulle besöka undertecknad och att vi gemensamt med mig vid ratten skulle åka till Ystad. Hos en känd bilfirma väntade

den reserverade skönheten. Ove hade på förhand mer eller mindre bestämt sig för att köpa Excalibur och köra den hem till Gävle. Besvikelsen var därför stor när vi båda konstaterade att bilen inte uppfyllde Oves krav. Han åkte med mig till Hässleholm varifrån han i stället tog tåget hem. I augusti samma år var jakten över och Ove kunde äntligen boka av projekt Excalibur genom ett förvärv i Borås. Denna vackra bil pryder för övrigt också hans dödsannons! I den ena halvan av bilverkstaden trängdes tillsammans med Excalibur också en blixtrande snabb sportbil – en svart Mercedes-Benz SL 65 AMG Roadster – 2006. Sammanfattningsvis kan vi konstatera att Ove verkligen hade smak för och levde ut sina drömmar både vad gällde exklusiva bilar och numismatiska klenoder!

Under ett telefonsamtal någon månad innan hans bortgång talade vi om varför han en gång i tiden börjat intressera sig för mynt och myntsamlande. Ove nämnde då att han redan i sju-åtta års ålder lade undan enkronor av den äldre typen med Gustav Vs porträtt. Det ena gav det andra och snart var Ove ägare av en för sin

tid och sitt kön typisk växelmyntsamling. Köpta mynt var ett klart undantag. Byten var det som gällde. Oves samlarflit ebbade ut i takt med stigande ålder. Till tonåren hör ju som bekant andra lidelser som dessutom har egenheten att konkurrera ut allt annat – till och med det numismatiska intresset! Samlarkarriären fick helt enkelt anstå till ett annat skede i Oves liv.

Men det skulle visa sig att han tog igen de förlorade åren med råge när intresset väl återvände. Det skedde som så ofta av en slump många år senare. Ove berättade att han kring 1997–1998 besökte en antikmässa i Gävle Folkets park. Han kunde snabbt konstatera att de salubjudna mynten i stort sett hade samma priser som då han senast ägnade sig åt myntsamlande under första halvan av 1970-talet. Ove, som var känd som en skicklig affärsman både vad gällde den egna verksamheten såväl som i aktiesammanhang, insåg därför att mynten måste var prisvärda. Alldeles särskilt som inflationen hade varit jämförelsevis hög under dessa 25 år. Detta tillsammans med en mycket god ekonomi efter många år i yrkeslivet, de senaste alltså som egen företagare, och lyckade aktieaffärer gjorde att Ove hade de ekonomiska förutsättningarna som krävdes för att på nytt börja samla – denna gång, som tidigare nämnts, på en betydligt högre nivå!

Ove bestämde sig snabbt för att samla enligt SM-boken, Sveriges Mynt 1521–1977. Det som fanns upptaget i referensverket var alltså hans samlarområde. I stort sett. Provmynnten finns ju som bekant med i SM, men dessa intresserade honom inte. Plåtmynt var han inte heller särskilt road av. Han hade visserligen en plåt från vardera regenten från Karl XI till Adolf Fredrik hängande på väggen. Karl XI-plåten erbjöd han mig vid ett tillfälle och jag slog naturligtvis till direkt. Men då jag visade intresse för något rundmynt i hans samling var det alltid kalla handen. Utan undan-

tag. Där var han behård – en egen-skap värdig en riktig samlare av den gamla stammen. Minns att jag vid flera tillfällen försökte förmå honom att samla de så historiskt intressanta besittningsmynten. Mina ansträngningar var förgäves med motiveringen att dessa inte fanns förtecknade i SM utan i ett eget referensverk SB, Sveriges Besittningsmynt.

Han fick direkt kontakt med mynthandlarna i regionen, bland andra Leif Rundqvist på Uppsala mynthandel, Håkan Johansson som då för tiden bodde i Norberg, med flera. Många inköp gjordes också av Mats Hamp på Dala mynthandel i Falun. Ove nämnde i förbigående en lustig historia som utspelade sig omkring år 2000. En av huvudstadens absolut största mynthandlare hade levererat en vacker ¼-dukat Fredrik I till Mats Hamp för försäljning till Ove. Det dröjde dock inte länge förrän Ove konstaterade att han i stället förvärvat en betydligt mer kostsam Karl XII:s kvartsdukat!

De här tidiga åren i Oves andra period av samlande besökte han ofta Gävle myntklubbs sammankomster. Där tillhörde han storköparna. Men snart breddades inköpen till de större auktionerna i Stockholm. När jag tidigt i höstas frågade Ove om diverse faktauppgifter inför denna minnesruna undrade jag också vilken som var hans första auktion i huvudstaden. Han berättade då att det var Ahlströms auktion 63, i april 2001. Då förvärvade han bland annat Karl XI:s ytterst sällsynta 4-mark 1673 med bakvänd 4:a (SM 73b). Ett ytterligare inköp på denna auktion kan nämnas, Fredrik I:s sällsynta riksdaler 1735 (SM 75).

2001 var också det år som Ove kallades som ledamot i Svenska Numismatiska Föreningen. Han kvarstod som medlem ända till sitt frånfälle. I alla år var han också en flitig deltagare på föreningsauktionerna. Det behöver väl knappast sägas att han tillhörde storköparna.

I samband med att Ove började köpa riktigt kostsamma och mer spektakulära mynt hörde undertecknad för första gången Oves namn nämnas. Det sas till exempel efter en ovanligt lång budgivning till ett för det aktuella myntet nytt rekordpris, att det var en ”bilmekaniker i Gävle” som var köpare ... Ove hade nu blivit en känd köpare på de stora auktionerna. Han hade blivit en samlare och budgivare att räkna med.

Undertecknad fick våren 2005 av en händelse möjligheten att förvärva en samling mynt från vasaregenterna. För att genomföra köpet sökte jag en person som var beredd att ta över de mynt som jag inte var intresserad av att behålla. Denna person var Ove! Det var i samband med denna affär vi träffades för första gången. För Oves del innebar affären att han fick ärendet till Småland för att hämta klenoder som de så kallade blodsklippningarna 2 och 1 mark 1568 (SM 3a och 4), hertig Karls mark 1587 präglad i Nyköping (SM 8), densammes daler 1598 (SM 15), båda med proveniens Sven Svensson, ett vackert exemplar av Sveriges första riksdaler, det vill säga Karl IX:s riksdaler utan år (SM 25) med flera.

Hösten samma år arrangerade SNF sin 150:e auktion. Till jubileet hade föreningen ur den store donatorn Sven Svenssons (1855–1928) samlingar valt ut ett antal högklassiga numismatiska föremål såsom mynt, sedlar och polletter samt medaljer. Trots sina inköp tidigare under året ropade Ove in Gustav I:s Åbo-mark 1558 (SM 224), Eriks extremt sällsynta daler 1565 (SM 8), Johans 2 mark klipping 1568 som förmodligen är den enda i privat ägo (SM 128), etc.

Som de flesta andra samlare hade Ove av olika anledningar svackor i sitt samlande. I Oves fall var dessa få och varade inte särskilt länge, ty samlarivern i honom var allt för stark. I huvudsak fortsatte alltså Ove sina numismatiska förvärv i ungefär samma omfattning under de år han hade kvar i livet. Jag frågade honom

vilket eller vilka mynt som roade honom mest och fick till svar att det var riksdalerna. Av dessa sade han sig vara särskilt stolt att äga Gustav II Adolfs 1617 med enkel omskrift på åtsidan (SM 26). En annan han gärna ville framhålla var hertig Karls daler 1595 (SM 12) ur samling Bonde på Eriksberg. Och naturligtvis den kostsamma första svenska dalern. Den så kallade majkransen 1534 (SM 98). Även den med proveniens Eriksberg. Men undertecknad var nog trots allt mest imponerad av hans kompletta serie dalrar från Erik XIV:s regering. De med årtalen 1565 och 1566 hör till de absolut mest sällsynta i hela den svenska daler-/riksdalererien. I skrivande stund är väl den förstnämnda känd i två exemplar och den senare "unik" i privat ägo. Faktum är att Ove med stor sannolikhet är den ende samlaren någonsin som kunnat visa upp en svit av samtliga Eriks dalrar!

Och visa sina mynt för intresserade gjorde han gärna. Jag erinrar mig en myntmessa i Olofström som Ove närvarade vid, trots avståndet till den blekingska metropolen. Strax innan öppning kommer Ove i sin bruksbil, en gammal Ford Mondeo med många mil på mätaren. Maskinellt enkel och därmed lättmekad samt billiga reservdelar, enligt Ove. Helt enkelt en bil för en myntsamlare bilmekaniker. I handen bar han en plastkasse som nätt och jämnt klarade av innehållets tyngd. Inte undra på, ty kassen innehöll flera mycket viktiga mynt-

pärmar i vilka han senare frikostigt låter de närvarande titta men endast titta. Innehållet? Hela hans fantastiska daler-/riksdalersamling!

Ove var en vänfast och omtänksam person. Familjen fick även under hans livstid ta del av hans stora generositet. Ove hade inom numismatiken en stor vänkrets av såväl samlare som handlare, vilka han regelbundet stod i kontakt med. Vi är därför många som kommer att sakna Ove och hans lågmälda och trivsamma närvaro vid kommande myntauktioner men kanske framför allt under mässorna. Då ges helt andra möjligheter för personliga kontakter och social samvaro än under auktionernas hektiska agenda. Ove sörjs närmast av en yngre bror med familj samt särbon Oj.

Jan-Olof Björk

NYTT OM MYNT

Myntutgivning 2019

De senaste präglade svenska mynten är den nya serien mynt, som utkom 2016 då en ny utformning av 1-, 2- och 5-kronan introducerades.

Upplagorna för dessa mynt kan enligt Riksbankens hemsida "inte redovisas av säkerhetsskäl". Upplagorna är okända men bör vara mycket stora eftersom hela den gamla myntserien, förutom 10-kronan, byttes ut. Att upplagan var stor talar också det faktum att några nya mynt inte har präglats med årtalen 2017 eller 2018.

På sociala medier började det i december dyka upp bilder på en tvåkrona med årtalet 2019. Frågan som då uppkommer är om även utgivning av de övriga valörerna gjorts 2019.

Jag har varit i kontakt med Riksbanken, som bekräftar att tvåkronor med årtalet präglats och släppts ut i cirkulation med start i oktober och november. Riksbanken meddelar samtidigt att inga andra valörer präglats 2019.

Ingemar Svenson

FÖRENINGAR & MYNTKLUBBAR I SNF

Alingsås Numismatiska Förening

Edshultsvägen 20
441 96 Alingsås

Falu-Borlänge Myntklubb

www.fb-myntklubb.se

Göteborgs Numismatiska Förening

www.gnfinfo.se

Halmstads Myntklubb

Östra Infarten 4
31331 Oskarström

Kalmar Myntklubb

www.kalmarmyntklubb.se

Katrineholm Flen Vingåker Myntklubb

www.kfvmynt.se

Myntklubben Skilling Banco

www.mksb.se

Nola Myntklubb, Örnköldsvik

www.infoom.se/nolamyntklubb

Norrköpings Myntklubb

www.norrkopingsmyntklubb.se

Numismatiska Föreningen i Hässleholm

Lugnets väg 6
281 39 Hässleholm

Numismatiska klubben i Uppsala

www.nku.nu

Samlarföreningen Klave

Oskarsgatan 12
331 41 Värnamo

Samlarklubben Numis

www.numisskelleftea.se

Sigtuna Myntklubb

www.sigturnamyntklubb.se

Stockholms Myntklubb

www.stockholmsmyntklubb.se

Strängnäs Myntklubb

ga@aotn.eu

Svenska Pollett-föreningen

www.pollett.se

Sävsjö Myntklubb

Parallellgatan 19
576 33 Sävsjö

Södra Dalarnas Myntklubb

medlem.spray.se/sdmyntklubb

Vetlanda Numismatiska Förening

Ölandsgatan 7
574 37 Vetlanda

Villstadortens Myntklubb

Hedvägen 4
314 33 Hyltebruk

Westerbergslagens Myntklubb

Flatenbergsvägen 4
777 34 Smedjebacken

SNT-register

Sedan 1990 har register över föregående års artiklar och notiser i SNT presenterats i februari-numret. På SNF:s hemsida – www.numismatik.se – finns titel- och författarregister i sökbart pdf-format ända från 1977 till och med 2019.

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

REGISTER 2019

SNT samt artikelregister finns i pdf-format
på Svenska Numismatiska Föreningens hemsida:
www.numismatik.se

ARTIKLAR OCH NOTISER

	NR	SID.
Alexandersson, Jan Nya mynt år 2016	2	44–45
Bergman, Carina Vitterhetsakademiens numismatiska boksamling lämnar lokalerna på Slottsbacken	2	39
Björk, Jan-Olof En plaketstämp i gåva till SNF	6	138–139
Edvard Klemming och SNF:s medalj åt den flitige numismatikern	7	159–161
SNF:s auktionsverksamhet firar 90 år och MISAB 10 år	8	180–186
Carlberg, Dan Rättigheterna till <i>Sveriges Mynt</i> överlätna	5	115
Carlsson, Per-Göran Nyupptäckt provprägling av prototypdukat för Fredrik I av Hessen <i>Aktiebrev, obligationer, charta sigillata, mynt, sedlar, frimärken.</i>	5	108–109
Gemensamma nämnare vitaliserar samlarmarknaden.	7	164–167
Karlskoga på den numismatiska kartan. En myntutflykt.	8	188–189
Castenhag, Lennart Säteröre 1629 med ros i bägge myntsidors omskrift	5	109
Nyköpings kopparmyntverk 1625–1636	6	128–132
Eriksson, Lars SNF:s årsmöte 2019	2	46
Ewing, Annica Glädjande nyheter! Tre antikvarier till Kungl. Myntkabinettets samlingar (<i>& Cecilia von Heijne</i>)	6	142
Golabiewski Lannby, Monica Guldinlösen 1919	1	9
Gulaschbaronen – de neutralas världskrigsminne för en hundralapp	1	25
Sandkörning med ål?	2	37 + omslag
Falska caroliner gav spöstraff 1751	4	85
Lars O. Lagerqvist 90 år (<i>Personalia</i>)	4	96
AROS – NYCOPIE – NYKÖPING	5	116–117
Öst Götha Bank	6	132 + omslag
Knut Eriksson-penning funnen i avfallsgrop på Öland	6	135
Från Nöbbelöse till Nobel (<i>Helt apropå ...</i>)	8	187
Numismatisk-museala återblickar i NNB (<i>Pressgrannar</i>)	8	187
L som i Lödöse	8	189
Gunnarsson, Bo Dubbel glädje – Ethelreds Second Hand med proveniens från 1902	1	17–18

Gustavsson, Bo Hedersomnämmande för Göteborgspolletter	6	141
Heijne, Cecilia von Glädjande nyheter! Tre antikvarier till Kungl. Myntkabinettets samlingar (<i>& Annica Ewing</i>)	6	142
Hemmingsson, Bengt Provmyntningen i Säter år 1625	3	56–61 + omslag
1852 års svenska mynt	5	105–107
Dubbel pjäs	7	168
Johansson, Eje Dr Vesta Sarkhosh Curtis föreläser i Sverige	5	118
Jonsson, Eeva Myntstudier 2019:1 med tema Finland	8	192–193
Larsson, Anton <i>Några få märken af tidernas värde:</i> Gustaf Fredrik Hjortbergs myntkabinett	2	38–39
<i>A new coin:</i> Svenska silvermynt på marknaden i New Orleans år 1852	5	107
Larsson, Roland <i>Fråga:</i> Tryckplåtar för bakgrundstryck (<i>Frågespalten</i>)	3	61
Moesgaard, Jens Christian En skåning på Amager i 1300-tallet?	1	10–12
Nielsen, Preben Møntbørs 2019, Copenhagen Coin Fair	5	118
Dansk Numismatisk Forenings hjemmeside (<i>Nätnytt</i>)	6	141
Nord, Anders G. Analys av svenska silvermynt (<i>& Kate Tronner</i>)	2	40–43
Myntmetaller	6	133–134
Peurell, Annika Förkomna böcker i numismatiska raritetssamlingen	1	22–23
Screen, Elina Another Anglo-Scandinavian imitative coin from England?	5	110–112
Sundquist, Torbjörn Björn-Otto Hesse 1928–2018 (<i>Personalia</i>)	5	114–115
Svenson, Ingemar Ny sedel- och myntserie 2015–2017	1	23
Den fula ankungen (<i>SNF:s föreningskvällar</i>)	6	142
Samlingsvärda polletter (<i>SNF:s föreningskvällar</i>)	7	170–171
Svensson, Roger Hohlpenningar – senmedeltidens skiljemynt	4	80–85
Hohlpenningar i centrala Tyskland	7	152–158
Fler ärkebiskopliga brakteater från sent 1100-tal	8	190–191
Tronner, Kate Analys av svenska silvermynt (<i>& Anders G. Nord</i>)	2	40–43
Widell, Magnus Sveriges sedlar under 1900-talet. Del 1.	1	4–9 + omslag
Sveriges sedlar under 1900-talet. Del 2.	2	32–36
<i>Svar:</i> Tryckplåtar för bakgrundstryck (<i>Frågespalten</i>)	3	61
Sveriges sedlar under 1900-talet. Del 3.	3	62–65
Sveriges sedlar under 1900-talet. Del 4.	4	86–95 + omslag

Utan angiven författare

Samla inte skiljemynten på buteljer – då komma kotiorna! (<i>Pressklipp 1940</i>)	1	9
God numismatisk nyhet (<i>Nätnytt</i>)	1	19
Vår fråga i dag [Akke Kumlien] (<i>Pressklipp 1942</i>)	2	36
Åter guld för sedlar (<i>Pressklipp 1924</i>)	3	65
Rådman Grapes samling på auktion (<i>Pressklipp 1878</i>)	6	142
Myntförfalskare (<i>Pressklipp 1885</i>)	7	171
Det svängde om dukaterna 1848 (<i>Pressklipp 1848</i>)	8	193

NYTT OM BÖCKER – RECENSIONER

	NR	SID.
Dariusz F. Jasek: <i>The Poland 1621 gold 100 ducats. The most spectacular gold coin in Polish numismatics.</i> 2018. (<i>Bengt Hemmingsson</i>)	1	18–19
Christian Hamrin: <i>Mynten i Sverige. Bernadotte-dynastin 1818–2018 med värderingspriser.</i> 2019. (<i>Per-Göran Carlsson</i>)	6	140–141
Rolf Sandström: <i>Hellas och de första mynten.</i> 2019. (<i>Curt Ekström</i>)	7	169
Roberto Delzanno: <i>Sveriges guldmynt 1512–2020. Värderingspriser – Inventering – Auktionsnoteringar.</i> 2019. (<i>Per-Göran Carlsson</i>)	8	194–195

BOKTIPS – LÄSTIPS

	NR	SID.
Michael Märcher: <i>Tre møntskatte fra Lemvig, Stege og Engedal ved Viborg. Kilder til numismatik og pengehistorie IV.</i> 2018.	1	18
Myntstudier 2018:1. 2019.	1	46
Lars-Gunter Schier: <i>Der Erinnerung goldenes Unterpfund: Schwedisches Gold für Sachsen und seine unverhoffte Wiederentdeckung. Geldgeschichtliche Nachrichten</i> 2019:301, s. 18–28. (<i>Thom C. Bergroth</i>)	2	46
Lennart Bondeson & Tobias Bondesson: <i>Exceptionellt detektorfynd på Själland: Albrekt av Mecklenburgs första örtug.</i> <i>NNUM</i> 2019:1, s. 25–28.	2	46
Svein H. Gullbekk & Anette Sættem: <i>Norske Myntfunn 1050–1319. Penger, kommunikasjon og fromhetskultur.</i> 2019.	3	72
Lena Lindhe Söderlund & Sören Lindhe: <i>Magnus Ladulås myntskatt.</i> 2017. (<i>Monica Golabiewski Lannby</i>)	7	167
Aldo Kask: <i>Nogle mindre kendte møntvarianter fra Estland i svensketiden.</i> <i>NNUM</i> 2019:4, s. 101–110. (<i>Monica Golabiewski Lannby</i>)	8	191

AUKTIONER & MÄSSOR

29/2	Myntklubben Skilling Banco, Linköping, myntmässa
7/3	Holmasto Mynthandel, Helsingfors, auktion
28-29/3	MISAB, auktion 34, Stockholm
2/5	Myntkompaniet, Stockholm, auktion
9/5	FriMynt 2020, Helsingborg, myntmässa
16/5	Holmasto Mynthandel, Helsingfors, auktion

Se mer här: ingemars.se/agenda

MYNTBUTIKEN I SVERIGE AB

Kyttingevägen 15
181 31 Lidingö

Tidsbokning: 08-684 392 00

KÖPER MYNT – MEDALJER
HEMBESÖK STOCKHOLM

Se exempel på inköpspriser:
www.myntbutiken.se

Skylt till Myntkabinettet i
Finlands Nationalmuseum.

Möte med Numismatiska Föreningen i Finland

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN (SNF) har sedan några år samarbetat med Numismatiska Föreningen i Finland (NFF).

Styrelsen fördjupade samarbetet med NFF i samband med årsmötet 2018, som hölls i den tidigare svenska myntorten Åbo, se Björk (2018). Som ett led i att fortsätta och utöka samarbetet besökte några ledamöter i styrelsen Helsingfors i september – Ronny Jansson, Ingemar Svenson, Roger Svensson och undertecknad. Vi anlände lagom till NFF:s auktion 412, som hölls i ett snabbt och effektivt tempo. NFF håller sex auktioner per år, varav fyra är salsauktioner och de två övriga nätauktioner. I samband med auktionen stötte vi ihop med flera kända ansikten, bland andra Dan Carlberg, men även Petteri Järvi, NFF:s ordförande.

Vi besökte sedan myntmuseet på Finlands Bank – motsvarigheten till Sveriges Riksbank – och blev guidade av Antti Heinonen. Antti har tidigare varit sedeldirektör på Europeiska Centralbanken och ordförande för NFF, så vi fick en mycket initierad visning av museet. Museet hade en specialutställning om förfalskade sedlar och vi fick se en del förfalskningar men även äkta finska sedlar, både från tiden som storfurstendöme under Ryssland och efter självständigheten 1917. Även finska mynt i högsta kvalitet fanns att beskåda i museet.

Efter visningen hade föreningarna ett gemensamt möte, där samarbete om framtida bokutgivning diskuterades.

Besök på myntmuseet i Finlands Bank.

Möte med NFF i myntkabinettet.

des. En bok om Åbo och myntningen där under den svenska perioden är det första planerade gemensamma projektet. Boken kommer att vara tvåspråkig – både på svenska och finska – och planeras att ges ut i samband med en utställning i Åbo 2022. Lördagen avslutades med en mycket trevlig middag på en restaurang med tyskinspirerad inriktning. Det bjöds på wienerschnitzel, sniglar och dessutom Oktoberfestöl.

Söndagen inleddes med ett besök på Finlands Nationalmuseum där Frida Ehrnsten visade oss myntkabinettets lokaler.

Samlingarna är väldigt omfattande – exempelvis finns Antells samling i myntkabinettet och även i runda tal ungefär 2000 plåtmynt. Frida gav oss även en mycket intressant visning av museets ordinarie utställning. Där fanns framför allt konst och andra föremål från den finska historien, men även en del finska mynt.

Efter museibesöket hade vi ytterligare ett möte med medlemmar i NFF:s styrelse, då vi diskuterade

samarbete om att publicera och översätta artiklar av intresse för de båda föreningarnas medlemmar. För medlemmarna i SNF skulle vi till exempel översätta intressanta artiklar publicerade i NFF:s tidskrift och publicera dem i SNT. Ett tidigare exempel på numismatisk samarbete över Bottnhavet är Hannu Sarkkinens artikel i SNT 2017:8 om förfalskade rigiska kontramarkeringar. Även ett samarbete för att skapa informations spridning om förfalskningar dryftades på mötet.

Helgen avslutades sedan med en trevlig lunch helt i linje med vår systerförenings utmärkte arrangemang.

Andreas Westermark

FOTO: INGEMAR SVENSON.

Litteratur

Björk, J-O.: SNF:s årsmöte i Åbo 2018. SNT 2018:5, s. 114–118.

Sarkkinen, H.: Förfalskade rigiska kontramarkeringar 1705/1706 samt en felprägling. SNT 2017:8, s. 180–182.

Samlarprofilen Björn Tarras-Wahlberg

VÅR MÅNGÅRIGE MEDLEM, Björn Tarras-Wahlberg, har efter moget övervägande valt att gallra och avyttra en del svenska mynt. Stockholms myntklubb har genom Per-Göran Carlsson erbjudit dialog och en lösning som Björn funnit attraktiv och lämplig. Det är med stor glädje en mindre del av Björns myntsamling nu kan erbjudas klubbens medlemmar på kommande klubbauktioner.

Detta auktionsutbud är särskilt intressant, eftersom proveniensen Björn Tarras-Wahlberg representerar en portalfigur för numismatiken åren runt 1970, författare till boken *Mynt från början* utgiven 1971 och ny upplaga 1972 i sammanlagt över 10 000 exemplar! Den bokens betydelse för populariseringen av myntsamlandet hos svenska folket kan inte överskattas. Han har under åren författat ett tiotal böcker.

Inte nog med det, Björn har under åren i olika officiella yrkesroller och befattningar medverkat till att initiera utgivning, genom remisspropäer, lobbying av och inspirerat till utformningen av flera moderna svenska myntklassiker; exempelvis silvermyntet 10 kronor 1972, till äminnelse av Gustav VI Adolfs 90-årsdag (tillika den första jubileumsutgåvan i den valören); 200 kronor 1980 (Successionsordningen), signifikant dels som den första valören i sitt slag, dels för att fransidans text (paragraf 1 i successionsordningen) är den längsta förekommande texten på ett modernt svenskt mynt. Björn skrev riksdagsmotionen om införande av kvinnlig tronföljd. Sådana intressanta bakgrundsdetaljer har aldrig tidigare dokumenterats i numismatiska sammanhang.

Bland myntklubbens medlemmar må Björn räknas till en av de mest internationellt orienterade, med decennier av spännande officiella tjänster och uppdrag. Efter en fil.kand.examen med juridisk inriktning har Björn verkat som riksdagssekreterare för Sveriges företagares riksförbund

1971–1973, samt var chef 1974–1984 för Svenska Arbetsgivareföreningens (SAF) enhet Riksdags- och Kanslihuskontakt, åren 1980–1984 som biträdande direktör. Karriären fortsatte sedan på Ericsson som direktör följt av verkställande direktörskapet på Skattebetalarnas Förening och ansvarig utgivare av *Tidningen Sunt Förnuft* 1985–2000. Han grundade *World Taxpayers Associations* och var dess generalsekreterare 1988–2014. Under många av dessa år bodde och verkade Björn i och från Schweiz.

Numera delar Björn sitt boende mellan Stockholm och Thailand. Han engagerade sig i den oppositionsgrupp som försökte reversera det politiska dyrköpta beslutet att Kungl. Myntkabinettet (för vars Vänförening Björn var ordförande i tjugo år) skulle flytta från Slottsbacken till avsevärt mindre lokaler i samma byggnad som Historiska Museet på Narvavägen, Stockholm.

För fem år sedan hade vi också glädjen att en klubbkväll få höra Björn på sitt oefterhärmliga positiva och entusiastiska sätt berätta om sina numismatiska minnen, delvis refererade i vårt medlemsblad. I Samfundet Kungliga Myntkabinetts Vänner var han också en trogen vapendragare för nyanskaffningar till statens samlingar. Han var också under fyrtio års tid Timmermansordens mynt- och medaljvårdare för deras förnämliga numismatiska samling. Därmed var han också medlem i FIDEM, den internationella föreningen för medaljintresserade.

Björn minns sitt första myntköp – 1 öre kopparmynt 1627 präglat i Säter – från 1955 från Harry Glück hos Hirsch Mynthandel på Regeringsgatan i Stockholm. Redan på 1950-talet blev Björn ständig medlem i Svenska Numismatiska Föreningen, inspirerad av George de Laval och dess mångårige kassör Hans Martin. Notabelt är att trots att lejonparten av Björns första samling blev stulen under 1970-talet, varvid han "nystartade" men med orientering mot klassiska antika grekiska mynt. Några

trevliga svenska numismatiska pjäser finns dock numera också i bankfack.

Signifikant för de auktioner som nu följer i Stockholms myntklubbs regi är att utbudna mynt är handplockade och alltid bland de först präglade mynten i sitt slag. I Björns vänkrets ingick också Tore Almqvist, Tage Brandt och mynt- och medaljgravören Léo Holmgren, som innehadde olika positioner på Kungliga Myntet på Kungsholmen nära Stads huset i Stockholm. Det skapade förutsättningar att anskaffa handplockade exemplar, just vissa av de exemplar som nu ska säljas. Detta gör att dessa mynt är i exceptionella kvaliteter och vid jämförelser med på marknaden liknande typmynt i många fall har "det där lilla extra" sublimes kvalitetsnyanser, men som för finsmakare kan vara intressant.

Även för en del i sig enkla mynt men i särskilt utvalda kvaliteter som framgår av auktionslistorna medföljer Björns i förekommande fall samtida annoterade förvaringspåsar. För nostalgiker och proveniensnördar kan inte sådant överskattas.

Dessa auktioner kommer att bidra till nutida svensk numismatisk historia och alla som deltar på auktionerna, bjuder och förvärvar sådana objekt med proveniensen Björn Tarras-Wahlberg blir delaktiga i den historieskrivningen! DET är ett sant nöje medlemmarna rekommenderas att unna sig!

Per-Göran Carlsson
(kan nås på pgc21@hotmail.com)

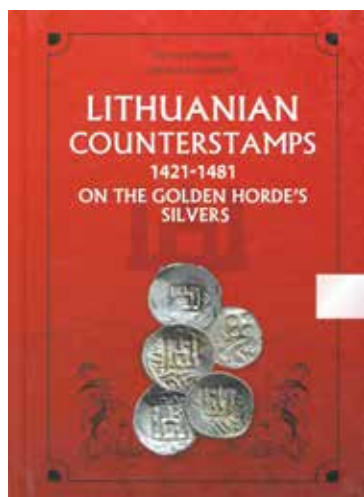
Strandbergs Mynthandel & Aktiesamlaren AB

Värderar, köper och säljer mynt, ordnar, medaljer, aktiebrev, sedlar, äldre handlingar m.m.

www.strandbergs-mynt.se

Hantverkargatan 36
11221 Stockholm

Tel. 08 – 611 01 10

Dzmitry Huletski och Sławomir Liszewski: Lithuanian Counterstamps 1421–1481 on the Golden Horde's Silvers.
2019.
ISBN 978-609-420-665-8.
104 sidor, illustrerad.
Referensverk.

STORHERTIGDÖMET LITAUEN förde en aktiv expansionspolitik i österled från 1350-talet och en bit in på 1400-talet. Under storhetstiden (1350–1550) omfattade Litauen inte bara dagens Litauen utan även Vitryssland, västra delarna av Ukraina och delar av Polen och Ryssland och var Europas största stat till ytan. När storhertigen Vitovt (1392–1430) avled, utbröt ett inbördeskrig som varade under cirka tio år. Vid Casimirs (1440–1492) tillträde som storhertig var det slut med inbördeskriget, men trots landets storlek förlorade Litauen delvis sin politiska status och storhertigarna blev utnämnda av kungadömet Polen.

I boken *Lithuanian Counterstamps 1421–1481 on the Golden Horde's Silvers* presenterar Huletski och Liszewski en kort historik och en omfattande katalog över litauiska kontramarkeringar på silvermynt från Gyllene Horden. Kontramarkeringar var under medeltiden betydligt vanligare i de delar av Europa som låg på gränsen till Orienten – där ”väst” mötte ”öst” – än i västra och centrala Europa.

Från inbördeskrigets utbrott 1430 fram till 1492 präglade Litauen inga egna mynt. I stället fungerade Prager-Groschen som landets officiella valuta, som band samman handeln

mellan landets regioner. I storhertigdömetets södra och östra gränsregioner cirkulerade även avsevärda mängder mynt från Gyllene Horden och kontramarkeringar av dessa.

Kontramarkeringarna startade i början av 1420-talet och var som vanligast fram till inbördeskrigets slut 1440. Författarna anger flera syften med kontramarkeringarna. Till en början och under inbördeskriget syftade markeringarna till att återföra mynttyper som tidigare varit huvudmynt i erövrade områden. Man ville helt enkelt upprätthålla ett monetärt system inom landets gränser. Senare hade kontramarkeringarna till uppgift att ange en officiell växelkurs mellan importerade mynt från Gyllene Horden och Prager-Groschen för att underlätta handeln.

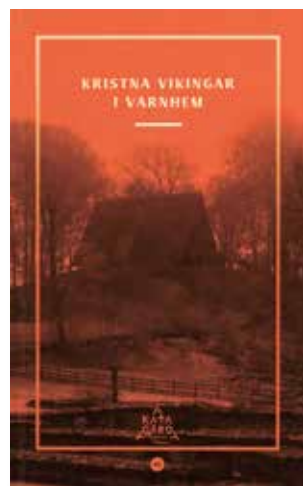
Katalogen är väl organiserad och rikt illustrerad med 45 olika kontramarkeringar (numrerade 1–45) på 17 olika typer av värdfmynt (katalogiserade A–Q). Varje specifik kontramarkering – som även är tydligt avtecknad – kunde användas på

ett varierat antal mynttyper, vilket innebär att det finns cirka 225 kombinationer av kontramarkering och värdfmynt i katalogen. Således består varje mynttyp i katalogen av en ”västlig” (europeisk) kontramarkering på ett ”östligt” (orientaliskt) värdfmynt. Kontramarkeringarna genomfördes i fyra områden: Severien (kontramarkering 1–20), Kiev (21–26), Podolien (27–44) och Mstislaū (45). Inga värderingspriser finns med, men desto bättre anges raritetsgraden för typerna med en romersk siffra från I (unik) till X (mycket vanlig).

Boken är mycket välorganiserad och vackert formgiven. För den numismatiker eller historiker som är intresserad av antingen kontramarkeringar eller penningssystem där Europa mötte Orienten har detta verk en given plats i bokhyllan, men den kan även rekommenderas till SNT:s övriga läsare. Ett minus är emellertid det engelska språket som kunde ha förbättrats innan utgivning.

Roger Svensson

BOKTIPS

Vretemark, Maria: *Katalog till utställningen kristna vikingar i Varnhem på Kata gård i Varnhem, invigd och öppnad 7 maj 2017.* Västergötlands museum. 64 sidor. 2018.

HOLMASTO MYNTHANDEL

MYNT, SEDLAR, MEDALJER,
MILITARIA M.M.

Vårens auktioner
7 mars och 16 maj

Alexandersgatan 50
00100 Helsingfors, Finland
+358 9 666 500
holmasto@holmasto.com
www.holmasto.com

Svenska Numismatiska Föreningens Bokbutik

Numismatiska Meddelanden (NM)

- NM XVIII. 1908. Bl.a. Lilienberg, V.E.: *Om svenska mynt och myntvärden*. 10 SEK (20)
NM XXX. *Numismatiska Meddelanden XXX*. 1965. 30 SEK (40)
NM XXXII:1–2. Ehrensvärd, U.: *Medaljgravören Erik Lindberg 1873–1966*. 1974, 1988. 125 SEK/st (170)
NM XXXIII (Tillägnad Bengt Thordeman). 1983. 100 SEK (150)
NM XXXIV. 1983. 100 SEK (150)
NM XXXV. *Studies in Late Anglo-Saxon Coinage*. 1990. 150 SEK (225)
NM XXXVI. Nathorst-Böös, E. & Wiséhn, I.: *Numismatiska forskare och myntsamlare i Sverige fram till 1830-talet*. 1987. 100 SEK (150)
NM XXXVII. *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*. 1989. 50 SEK
NM XXXVIII. *Festskrift till Ulla Westermark*. 1992. 75 SEK
NM XXXIX. Tingström, B.: *Avesta Myntmuseum*. 1995. 180 SEK
NM XL. Särtryck ur *Myntningen i Sverige 995–1995* (12 delar). 1995. 10 SEK/st, alla delar 100 SEK
NM XLII. Hesse, B-O.: *Svensk Numismatisk Bibliografi intill år 1903*. 2004. 160 SEK

Smärre skrifter

- Wallén, L.: *Riksgälden. Den svenska statsskulden 1697–1834*. 1985. 25 SEK (35)
- Widell, M.: *Militärpolletter*. 1998. 100 SEK
- Lagerqvist, L. O. m.fl.: *Medaljer utgivna 1873–1998. Belöningar, fonder och stipendier. Hedersledamöter och korresponderande ledamöter. Stadgar*. 1998. 50 SEK
- Lars O. Lagerqvists medaljfond. 1999. 100 SEK
- Carl Snoilsky. *Skalden som samlade mynt och böcker*. 2004. 50 SEK
- Elfver, F. (red.): *Johannes Loccenius. En skrift om en lärd man i 1600-talets Sverige*. 2014. 100 SEK
- Törngren, S.: *Mitt liv i numismatikens underbara värld*. 2010. 50 SEK (100)

Monografier

- Rundberg, J.: *Den svenska örtugsmyntningen under Kristoffer av Bayern till Sten Sture den äldre, ca 1440 till 1470-talets slut. En stampstudie*. 2005. 250 SEK (350)
— *Den svenska örtugsmyntningen under Albrekt av Mecklenburg (1364–1389). En stampstudie*. 2011. 250 SEK (350)
Svensson, R.: *Renovatio Moneta. Brakteater och myntningspolitik i högmedeltidens Europa*. 2012. 250 SEK (350)
Myntstudier. Festskrift till Kenneth Jonsson. Red.: T. Talvio & M. Wijk. 2015. 250 SEK (350)
Krasnobaeva, J.: *Sveonum Monumenta Vetusta. The Numismatic Collection of Elias Brenner and Pavel Grigorievich Demidov*. 2018. 250 SEK (350)

Andra utgåvor

- Appelgren, T. G.: *Förteckning över Antellska myntsamlingens i Helsingfors svenska mynt. Del I–III*, 1908, 1906, 1936. 1 500 SEK
Ehrnsten, F. & Kunnas-Pusa, L.: *Finlands Mynthistoria, Landskapsinventeringen 1. Myntfynd från Nyland*. 2017. 100 SEK
Golabiewski Lannby, M.: *Pengar i folkmun och mynt i seder, bruk och poesi*. 2000. 50 SEK
— *Sveriges Mynthistoria, Landskapsinventeringen 14. Myntfynd från Gästrikland och Hälsingland*. 2018. 100 SEK
— *Kung Knut Eriksson och penningarna*. 2019. 150 SEK (200)
Malmer, B.: *Den Svenska Mynthistorien. Vikingatiden ca 995–1030*. 2010. 250 SEK (350)
Märcher, M.: *Embedsbreve til møntmesteren på Kongsberg 1787–1796. Kilder til numismatik og pengehistorie III*. 2017. 140 SEK
Nordisk Numismatisk Årsskrift. Ny serie, 1. 2015. 150 SEK (250)
Ord med mening. Festskrift til Jørgen Steen Jensen 1. november 1998. 50 SEK
Törngren, S.: *Kristinas ettöringar av koppar. Variantförteckning m.m.* 1991. 50 SEK

Register

- Svensk Numismatisk Tidskrift. Register 1972–1982*. 1986; *Register 1983–1992*. 1994; *Register 1993–2002*. 2004. 45 SEK/st
Register över Numismatiska Meddelanden I–XL. Utgivna av Svenska Numismatiska Föreningen 1874–1995. 1998. 50 SEK

Böckerna säljs direkt hos
Svenska Numismatiska Föreningen
på Banérgatan 17, Stockholm
Öppetider:
se redaktionsrutan här i SNT
Kan också beställas:
tel. 08–667 55 98 eller
info@numismatik.se
Pris inom parentes gäller icke
medlemmar i SNF. Porto tillkommer.

Skara biskopsstift var först och störst

Stenrelief från 1100-talets mitt i Skara domkyrka som visar biskopen.

FOTO: MGL.

Gårdskyrka i Varnhem

Högt uppe på en kulle intill Varnhems kloster i Västergötland har ruinerna efter en gårdskyrka av sten framkommit. Den uppfördes under 1000-talet ovanpå en ursprunglig av trä från 900-talet och med en stor kristen gravplats runt om. I de hittills undersökta omkring trehundra (av så många som uppskattade tretusen) gravarna påträffades såväl flera mynt som pärlor och spännen. En av de begravda bar på bröstet ett dräktspänne gjort av ett engelskt mynt.

Dateringar av skeletten och föremålen pekar på att kristendomen började få fäste i Västergötland under 900-talets första hälft. Västergötlands museums utställning *Kristna vikingar i Varnhem* på Kata Gård visar ruinerna efter gårdskyrkan och Katas grav och gravsten ristad av hennes make med texten: *Kättil gjorde denna sten efter Kata sin hustru, Torgils syster.*

Kata, en tid storgårdens härskarinna, avled i trettioårsåldern runt år 1040 och begravdes intill kyrkans norra del. Tidiga nordiska lagtexter delade in gravars platser runt kyrkor; gårdens ägare närmast kyrkan, kvinnor och flickor norr om kyrkan, män och pojkar söder därom.

Exempel på biskopsmynt med mitra och krumstav funna vid arkeologiska undersökningar i Västergötland.

T.v. Fynd från den medeltida kyrkogårdsmuren på Södra Kyrkogatan i Skara år 1978. T.h. En monter i Västergötlands museum visar ett korroderat biskopsmynt från gamla Härlunda kyrka i Skara stift 2007.

FOTO: VÄSTERGÖTLANDS MUSEUM & MGL.

Skara stift och mynt

"Det äldsta svenska biskopsstiftet var Skara, som vid slutet av medeltiden hade 650 kyrkor och var landets största kyrkoprovins, mångdubbelt större än Uppsala, som likväl 1164 upphöjdes till ärkestift." (Gamby 1989)

Efter 1164 lydde Skara biskopsdöme – bildat 1014 med tyske Thurgot som biskop (han och Kata i Varnhem kan ha känt varandra) – under ärkebiskopen i Uppsala. Denne i sin tur var underordnad danske ärkebiskopen i Lund, som även fortsättningsvis skulle vara Nordens primas, en titel ämbetet tilldelats 1104.

I Västergötland, men även i Värmland, har en mängd biskopspenningar med mitra och krumstav påträffats. Det är därför möjligt att de utgivits för cirkulation inom Skara stift, trots deras svealändska penningvikt.

På 1100-talet försågs den koniska biskopsmössan med en bärd – på mynten markerad med kulor – och två nedhängande band vid sidorna. Själva mössan blev sedan dubbeluddig med uddarna som horn över örönen – som på mynten. Från cirka 1200 vändes uddarna till liggande över pannan och nacken med banden bak.

Monica Golabiewski Lannby

Litteratur

Gamby, E.: Passagetullar, påveskatt och svensk medeltidsmyntning. *Festskrift till Lars O. Lagerqvist*, s. 87–93. NM XXXVII. 1989.

Golabiewski Lannby, M.: Biskopsbrakteaten. *SNT* 2014:3, s. 53–57.

Stolt, B.: Liturgisk dräkt. *Kulturhistoriskt lexikon* 10, sp. 628ff. Andra uppl. 1981.

Svensson, R.: Fler ärkebiskopliga brakteater från sent 1100-tal. *SNT* 2019:8, s. 190–191.

Vretemark, M.: *Katalog till utställningen kristna vikingar i Varnhem på Kata gård i Varnhem, invigd och öppnad 7 maj 2017*. Västergötlands museum. 2018.

Vi kan föreställa oss en gudstjänst inne i Katas västgötska kyrkorum genom att betrakta denna uppländska framställning, som kan vara från 1000-talets slut. Den är ristad på en berghäll i Sika i Frötuna socken.

FOTO: EMMELIE GOLABIEWSKI.

ANSÖKNINGAR TILL

Sven Svenssons Stiftelse för Numismatik

ANSLAG LÄMNAS FÖR VETENSKAPLIGA
ARBETEN INOM FRÄMST SVENSK NUMISMATIK:
FORSKNING, RESOR & PUBLIKATIONER

STIFTELSENS UPPGIFT ÄR:

- Köpa in föremål som saknas i KMK:s samlingar
- Ge bidrag till publikationer som kan tjäna svensk numismatisk forskning
- Stödja forskare i svensk numismatik

Stiftelsen sammanträder två gånger per år, en gång under våren, en gång under hösten. Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast 15 februari, alternativt senast 15 september. Skicka ansökan till:

Sven Svenssons Stiftelse för numismatik
Handelsbanken Stiftelsetjänst
106 70 Stockholm

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

APPLICATIONS FOR

Sven Svensson's Foundation for Numismatics

APPLICATIONS FOR GRANTS ARE PROVIDED FOR SCIENTIFIC
STUDIES, MAINLY WITHIN SWEDISH NUMISMATICS:
RESEARCH, TRAVELS & PUBLICATIONS

THE FOUNDATION'S ASSIGNMENTS ARE:

- Purchases of items missing in the collection of The Royal Coin Cabinet
- Contributions to publications that could benefit Swedish numismatical research
- Support for researchers in the field of Swedish numismatics

The Foundation Board meets twice a year, in March and October.
Applications must be submitted before 15 February or 15 September.
Address: Sven Svensson Stiftelse, c/o Handelsbanken Stiftelsetjänst,
se-106 70 Stockholm, Sweden

WWW.SVENSVENSSONSSTIFTELSE.SE

Kungl. Myntkabinettet har fått ny museichef

Cecilia von Heijne tillträdde den 1 januari 2020 tjänsten som museichef för Kungl. Myntkabinettet – Sveriges ekonomiska museum och är också ytterst ansvarig för Tumba bruksmuseum.

— I Cecilia von Heijne får museet en mycket kompetent chef för att utveckla verksamheten framåt. Cecilia är disputerad numismatiker, har ett stort internationellt nätverk och är en mycket uppskattad chef och kollega, säger överintendent Maria Jansén vid Statens historiska museer.

Hösten 2019 lämnade Kungl. Myntkabinettet lokalerna på Slottsbacken i Stockholm. I Cecilia von Heijnes uppdrag ingår att etablera museet i samma byggnad som Historiska museet på Narvavägen i Stockholm. Den första utställningen öppnar om ett år.

— Jag är glad och stolt över att få leda och utveckla verksamheten vid Kungl. Myntkabinettet. Vi har spännande år framför oss då vi ska bygga upp en ny publik verksamhet i våra nya lokaler, säger Cecilia.

Cecilia har varit t.f. museichef för Kungl. Myntkabinettet sedan hösten 2018. Dessförinnan var hon enhetschef vid Enheten för de Kulturhistoriska samlingarna vid Statens historiska museer och innan dess 1:e antikvarie vid Kungl. Myntkabinettet. Hon har doktorerat i arkeologi med numismatisk inriktning vid Stockholms universitet och har god erfarenhet av utställningsproduktion.

Som museichef för Kungl. Myntkabinettet ansvarar Cecilia även för Tumba bruksmuseum.

— Det är ett fantastiskt arbetslivsmuseum vars verksamhet är viktig både för det lokala området och för kunskapen om sedel- och pappershistoria i Sverige, säger Cecilia.

Meddelande från KMK
17 december 2019

Svenska Fornminnesföreningen 150 år

Annie Winblad Jakubowski
bland 2019 års medaljörer

FÖRRA ÅRET VAR det 150 år sedan Svenska Fornminnesföreningen grundades, den 29 november 1869.

Föreningen delar ut *Monteliusmedaljen* till Oscar Montelius minne för "framstående insatser på föreningens intresseområden, främst arkeologisk forskning, men även den yttre kulturminnesvården och museiväsendet".

Hildebrandspriset, till minne av Bror Emil och Hans Hildebrand, delas årligen ut till en eller flera pristagare för "förtjänstfullt arbete inom ämnena nordisk arkeologi och medeltidsforskning, inklusive numismatik".

Mandelgrenspriset har till syfte att minna om Nils Månsson Mandelgrens banbrytande dokumentation genom att dela ut priset till en "fotograf, tecknande eller annan bildkonstnär som är verksam i Sverige och som sakligt och med estetisk medvetenhet i bild dokumenterat svensk konst från vendel-, vikinga- eller medeltid". Priset år 2016 gick till den för SNT välkände fotografen Gabriel Hildebrand. Tilläggas skall att Annie Winblad Jakubowski är den som utformat prismetaljen. Se gärna artikeln i SNT 2016:5.

Med anledning av 150-årsjubileet hölls en högtidssammankomst i Ridarhuset i Stockholm den 29 november 2019.

Ett välkomstanförande hölls av föreningens ordförande Pia Bengtsson Melin. Medeltidsmusik framfördes av gruppen *A Capella Holmiensis*.

Annie Winblad Jakubowski.
FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, 2009.

Jubileumsårets Monteliusmedaljörer var docent *Ann Catherine Bonnier*, professor emeritus *Jarl Nordbladh*, fil.dr *Nils Ringstedt* och mynt- och medaljkonstnären *Annie Winblad Jakubowski*. Hildebrandpristagare var docent *Magnus Källström*, runolog vid Riksantikvarieämbetet.

Pristagarna höll kortare anföranden utifrån sin verksamhet. Nils Ringstedt talade om "Svenska Fornminnesföreningens bildande och de första åren". Ann-Catherine Bonnier om rundkyrkor, "Varför är kyrkan rund? Om Medeltidskyrkorna i Bromma, Solna och Munsö". Jan Nordbladh om "Hedvig Elisabeth Charlotta: en drottning på upptäcktsfärd i slott, arkiv och gravkammare". Magnus Källström om "Hans Hildebrand och det svenska runverket".

För oss numismatiker var det särskilt intressant att lyssna till Annie Winblad Jakubowski som talade om ämnet "Att skildra ett ansikte – i huvudet på en mynt- och medaljformgivare".

Med Hildebrandspriset uppmärksammar Svenska Fornminnesföreningen även ämnet numismatik.

Se också hemsidan:
fornminnesforeningen.com

MGL

VÄLKOMMEN SOM MEDLEM I SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN 2020!

Årsavgiften är 200 SEK, 100 SEK för juniorer, 375 SEK för utomlands boende. Som medlem erhåller du:

- Svensk Numismatisk Tidskrift (SNT) som utkommer med åtta nummer per år.
- Gratis radannonser i SNT (cirka tre rader) om att köpa, sälja eller byta samlarobjekt.
- Numismatisk litteratur till rabatterat pris.
- Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (NNUM) till rabatterat pris.
- Rätt att bjuda på föreningens auktioner.
- Rätt att bjuda på auktioner anordnade av övriga medlemsföreningar i Nordisk Numismatisk Union.

Du är också välkommen till våra föreningskvällar! För aktuellt program se SNT samt: www.numismatik.se
Hos oss hittar du även ett av Nordens största specialbibliotek i ämnet numismatik.
På kansliet finns föreningens egna bokutgåvor i ämnet numismatik att köpa på plats.

Kansli och redaktion har öppet måndagar kl. 10.00 – 12.00 & 13.00 – 16.00

Telefon: 08 – 667 55 98

info@numismatik.se

Adress: Banérgatan 17 n b
11522 Stockholm

Pris 1 500 SEK för alla tre delar
med planscher + ev. porto.
Beställs genom
info@numismatik.se

HERMAN FRITHIOF ANTELL

samlade bland mycket annat nordiska mynt samt medaljer. I hans testamente nämns de som "mina mynt- och medaljsamlingar i deras helhet", inalles 6 494 mynt, 724 minnespenningar och medaljer.

Av de många svenska mynten hade de flesta tillhört A. W. Stiernstedt, som i sin tur köpt Carl Snoilskys samling, och förvärvats av Antell i början av 1880-talet.

SNF erbjuder medlemmarna ett fåtal exemplar av T. G. Appelgrens katalog med planscher över Antells svenska samling:

I. *Medeltidsmynt* (1908)

II. *Gustaf I:s och Erik XIV:s samt hertigarne Johans och Carls mynt* (1906)

III. *Johan III:s, Sigismunds, Carl IX:s, hertig Johans samt Gustaf II Adolfs mynt* (1936),
denna del även på finska.

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt Sedlar Medaljer
Ordnar Nålmarken

Öppettider:
Vardagar 10.00 – 18.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-411 50 81
Fax. 08-411 52 23

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46
Box 5132 • 102 43 Stockholm
Tel. 08-662 62 61

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR
MEDALJER • ORDNRAR**
*Lagerlista över svenska personmedaljer
och numismatisk litteratur*
www.nordlindsmynt.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

**KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER**

Olympiska föremål

Gamla Brogatan 36
111 20 STOCKHOLM
Tel. 08-411 08 07

Öppet: måndag – torsdag 11–13

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är sedan 1973 en etablerad sammanslutning av för närvarande 22 mynthandlare. Föreningens syfte är att samordna strävanden och idéer angående mynthandels utveckling, uppmontra vetenskaplig forskning och sprida kännedom om numismatik, samt att skapa varaktiga och vänskapliga förhållanden svenska mynthandlare emellan. Medlemarna förbinder sig att ej saluföra förfalskade objekt i enlighet med Svenska Numismatiska Föreningens upprop.

BESO UR & ANTIK AB

Bertil Svensson
Västra Hamngatan 6
411 17 Göteborg
Tel. 031 – 139484
besour@telia.com
www.besour.se

CEDERHOLMS MYNTHANDEL

Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 076 – 8344684
cederholmsmynthandel@gmail.com

COLLECTIA AB

Pramvägen 1
312 51 Knäred
Tel. 0430 – 50743 (mån – tors 13–15)
info@collectia.se
www.collectia.se
Kontakt: Jimmy Häggqvist

ROBERTO DELZANNO MYNTHANDEL

Villa Långbro – Stockholm
Tel. 0708 – 865008
roberto@delzanno.se
www.delzanno.se

HAMRIN & SVAHN MYNT AB

Sjöberg 1
147 91 Grödinge
Tel. 08 – 7326686, 070 – 2126455
christian.hamrin@telia.com

JOAKIMS MYNT & SEDLAR

Södra Långvägen 17 A
443 39 Lerum
www.joakimsmyntochsedlar.se

KARLSKRONA MYNTHANDEL AB

Hantverkaregatan 37
371 35 Karlskrona
Tel. 0455 – 81373
lennart@mynt.nu
www.mynt.nu

RUNE LARSSON MYNTHANDEL

Stora Brogatan 14 / Box 98
501 13 Borås
Tel. 033 – 410315

LUNDS MYNTHANDEL

Klostergatan 5
222 22 Lund
Tel. 046 – 144369
butik@lundsmynthandel.se

J. MELIN MYNT

Koltrastvägen 23
373 32 Nätraby
melinmynt@hotmail.com

MITQALCOINS

Klas Johnsson
Box 5078
141 05 Kungens kurva
info@mitqalcoins.se
Tel. 070-6101073

HB MYNTINVEST CORONA

Ö. Storgatan 20
611 34 Nyköping
Tel. 0155 – 286325
corona-coin@tele2.se
www.coronamylnt.se

NILSSONS MYNTHANDEL AB

Box 12
896 21 Husum
Tel. 076 – 1132207
nilssonsmynthandel@hotmail.com

ULF NORDLIND MYNTHANDEL AB

Karlavägen 46 / Box 5132
102 43 Stockholm
Tel. 08 – 6626261
info@nordlindsmynt.se
www.nordlindsmynt.se

NUMIKON / TICALEN MYNTHANDEL

Stefan Jonasson / Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3
411 39 Göteborg
Tel. 073 – 9540868
numikon@comhem.se

PECUNIA MM HB

Östra Mårtensgatan 19
223 61 Lund
Tel. 0705 – 252519
mattsson.g@telia.com

J. PEDERSEN MYNTHANDEL

Norra Strandgatan 30 / Box 1320
251 13 Helsingborg
Tel. / fax 042 – 122528
petersen.mynt@telia.com
www.jpetersen.se

SELINS MYNTHANDEL AB

Regeringsgatan 6 / Box 16390
103 27 Stockholm
Tel. 08 – 4115081
www.selinsmynthandel.se

SKARABÉ MYNT & GULD AB

Drottninggatan 10
411 14 Göteborg
Tel. / fax 031 – 135088
skarabe@telia.com
www.skarabe.eu

SVENSK MYNTHANDEL

Mikael Kindahl
Badstugatan 24, Bredablick
691 32 Karlskoga
svenskmynthandel@hotmail.com
www.svenskmynthandel.se

HÅKAN WESTERLUND MYNTHANDEL

Gamla Brogatan 36
111 20 Stockholm
Tel. 08 – 4110807
www.hwmynt.se

AB WIJK ANTIK

Flisvägen 5
743 94 Skyttorp
Tel. 070 – 3680807
info@wijk.se

www.smf.com.se

MYNTAUKTION

Stockholm lördag 2 maj 2020

Ett urval objekt (inkl. köparprovision) som vi har sålt tidigare:

Tyskland Eichstatt
1 ducat 1738
28.400:-

1 daler 1653
90.000:-

Grekland
2 lepta 1869
26.000:-

En av de största samlingarna av svenska
STÄMPELPAPPER • CHARTA SIGILLATA • STÄMPELMÄRKEN
samt myntlitteratur och alla typer av cinderella och bältespännarmaterial kommer att auktioneras ut i vår
vid två auktioner, den 4 april och 21 maj.

AB Philea har fått förmånen att auktionera nyligen bortgångne Esbjörn Jansons (Göteborg) stora samling,
uppbyggd under hela 80 samlarår! "A real golden opportunity" att hitta material till dina samlingar!

Bättre mynt och hela samlingar mottages till kommande myntauktioner.
Vi har mycket goda möjligheter att finna köpare till dina objekt eftersom mer än 20.000 kunder i Sverige och
utlandet ser varje auktion via vår hemsida och katalogen.

Kontakta oss för en förutsättningslös diskussion!

MYNTKOMPANIET

Myntkompaniet
Svartengatan 6
116 20 Stockholm

Tfn: 08-678 32 17

E-post: coins@philea.se

www.myntkompaniet.se

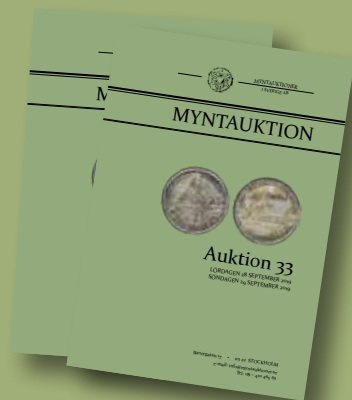

MYNTAUKTIONER

I SVERIGE AB

KATALOGPRENUMERATION 2020

Under 2020 planerar vi att hålla minst två kvalitetsauktioner. Auktionskatalogerna kostar 190 kronor per styck (gäller inrikes leverans). Beställning görs genom insättning av beloppet för båda katalogerna, 380 kronor, till vårt bg 399-0090. Över "Samling Bengt Svensson" har vi upprättat en särskild katalog (ej auktionskatalog). Även denna kostar 190 kronor och beställs på samma sätt som auktionskatalogerna.

AUKTION 34

Auktion 34 avhålls på hotell Sheraton, Stockholm, 28-29 mars. Lördagen den 28 mars säljer vi svenska mynt samt böcker ur Björn-Otto Hesses numismatiska bibliotek. Söndagen den 29 mars säljs polletter, sedlar, antika och utländska mynt.

Myntauktioner i Sverige AB

Banérgatan 17, 115 22 Stockholm • Storgatan 10, 342 60 Moheda

E-mail: info@myntauktioner.se • Telefon: 08-410 465 65

www.myntauktioner.se

